№ 5 Յունվարի 14 Շաբաթ **1884** Յունվարի 14 Շաբաթ № 5

ՏԱՍՆ ԵՒ ԵՐՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

Տարեկան գինը 10 ռուբլի, կէս տարվանը 6 ռուբլի:
Առանձին համարները 5 կոպէկով:

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ:

Օտարաքաղաքացիք գիմում են ուղղակի
Тифлисъ. Редакція «Мшакъ».

ՄՇԱԿ

Խմբագրատունը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(Բացի կիրակի և տօն օրերից):

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով:

Յայտարարութիւնների համար վճարում են
իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ:

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆԱԿԱՆ

„ՄՇԱԿ“

ԱՄԵՆՕՐԵԱՅ ԼՐԱԳԻՐ

(ՏԱՍՆ ԵՒ ԵՐՐՈՐԴ ՏԱՐԻ)

ՆԵՐԿԱՅ **1884** ԹՈՒԻՆ

ԿԸ ՀՐԱՏԱՐԱԿՎԻ ՆՈՅՆ ԴԻՐՔՈՎ, ԵՒ ՆՈՅՆ ՊՐՕԳՐԱՄԱՅՈՎ

ՊՐՕԳՐԱՄԱ

I. ՏԷՐՈՒԹԵԱՆ ԿԱՐԳԱԴՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ: II. ԱՌԱՋՆՈՐԴՈՂ ՅՕԴՈՒԱԾՆԵՐ: III. ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ: Ընդհանուր յօդուածներ, թղթակցութիւններ, լուրեր: IV. ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ: Ընդհանուր յօդուածներ, թղթակցութիւններ, լուրեր: V. ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ: VI. ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ: VII. ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ: Ֆելիետօն, վէպեր, ինքնուրոյն և թարգմանական յօդուածներ գիտութեան ամեն ճիւղերից, թղթակցութիւններ: VIII. ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ:

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆ: Տարեկան 10 ռուբլի, վեց ամսվայ 6 ռուբլի, իւրաքանչիւր ամսվայ 1 ռուբլի:
ՀԱՏՈՎ համարները 5 կոպէկ:
ՀԱՍՑԷՆ. Тифлисъ, редакція «Мшакъ».

Խմբագիր—Հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Անգլիա և Թիւրքաց հայեր:—ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ: Նամակ Շուշուց: Ներքին լուրեր:—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ: Արտաքին լուրեր:—ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ:—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ:—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ:—ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ: Ուսանողի կեանքից:

ԱՆԳԼԻԱ ԵՒ ԹԻՒՐՔԱՑ ՀԱՅԵՐԸ

„Մշակի“ № 2 մէջ տպված վանի թղթակցութիւնը իր վերին աստիճանի հետաքրքիր բովանդակութեամբ իր վրա ընթերցողի առանձին ուշադրութիւնն է դարձնում:

Այն ճգնաժամի ժամանակ, որ վանի անգլիական հիւպատոսը տուել է ի պատիւ Խրիմեան Հայրիկի, երկու արտասանած ճառերն էլ, թէ Անգլիայի հիւպատոսի և թէ Խրիմեան արքեպիսկոպոսի, շատ նշանաւոր են: ինչպէս երեւում է Անգլիան, կամ աւելի լաւ է ասել, անգլիական կառավարութիւնը, չէ թողել Թիւրքաց Հայաստանի ինքնավարութեան խնդիրը, քանի որ սըր Ալրս խոստանում է, որ շատ ժամանակ չի անցնի և Անգլիան անպատճառ կիրագործի Տաճկա-Հայաստանին խոստացած վերանորոգութիւնները:

Շատ նշանաւոր է նոյնպէս և այն, որ անգլիական հիւպատոսը ճաշկերոյթի ժամանակ բացարձակապէս բողոքեց Մուխթարփաշայի ասածների դէմ, Եւրոպայում արած նրա ճանապարհորդութեան ժամանակ, իբր թէ Թիւրքիայում Հայաստան չը կայ, իբր թէ Թիւրքաց Հայերը ամենաերջանիկ դրութեան մէջ են: Անգլիական հիւպատոսը աւելացրեց, որ Եւրոպային այժմ այլ ևս խաբել չէ կարելի, Եւրոպան, մանաւանդ Անգլիան, շատ լաւ գիտէն թէ ինչ է Տաճկա-Հայաստանը, գիտեն թէ որքան թշուառ է Թիւրքաց Հայերի դրութիւնը և այդ պատճառով Անգլիան անպատճառ պիտի ջանայ իրագործել Արմենիայի բարենորոգումները:

Շատ ուղիղ էր նոյնպէս Խրիմեան Հայրիկի պատասխանը, թէ եւրոպական երկիրներից ոչ մին երբէք հայերին այդքան չէ համակրել և չէ համակրում, որքան Անգլիան: Ճշմարիտ է, տէրութիւններից հայերին ամենից համակրողը Ռուսաց կառավարութիւնն էր, բայց ազգերից հայոց ազգին ամենից համակրողը անգլիական ազգն է: Ոչ մի տեղ, որքան Անգլիայում, չեն լինում հայերին համակրող միտինգներ, ժողովներ, ոչ մի տեղ այդքան գրքեր, յօդուածներ, բրօշիւրներ չեն տպվում հայերի մասին, որքան Անգլիայում, ոչ մի տեղ հասարակական կարծիքը այնքան նպաստաւոր չէ հայերին, որքան Անգլիայում, ոչ մի տեղ չեն հիմնվում, ինչպէս Անգլիայում, բազմաթիւ ընկերութիւններ, որոնց նպատակն է տարածել ուսում, լուսաւորութիւն հայերի մէջ, նպաստել եւրօպացիներին Տաճկա-Հայաստանի հետ ծանօթացնելուն, նպաստել Թիւրքաց Հայաստանի մէջ վերանորոգութիւններ մտցնելուն:

Եւ այդ ընկերութիւնների մէջ մասնակցում են Անգլիայի բարձրաստիճան թէ հոգեւորականները և թէ աշխարհականները:

Ցանկանում ենք, որ Թիւրքաց Հայերը միշտ պահպանեն նոյն բարեկամական ըզգացմունքները դէպի անգլիական ազգը, ցանկանում ենք, որ և անգլիական մեծ ազգը միշտ շարունակէ թէ խօսքով և թէ գործով համակրել հայերին, օգնել նրանց, հովանաւորել նրանց և հասցնել իր ունեցած բարի դիտաւորութիւնները դէպի հայոց ազգը ցանկալի նպատակին:

Գ. Ա.

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ՇՈՒՇՈՒՑ

Յունվարի 1-ին

Մեր գոյութեան հաշւից մի տարի էլ պակասեց: 1883 թուականը իր հազարաւոր նախորդների նման անցաւ յաւիտենական պատմութեան գիրկը, տանելով իր հետ աշխարհի երեսից զանազան ազգերի զանազան վիճակները: Բաւական մեծ քաղաքական փոփոխութիւններ, լաւութիւն մէկի համար, վատութիւն միւսի համար, փառք, բարձրութիւն ու ուրախութիւն մէկի համար, դառնութիւն, վիշտ և արտասուք միւսի համար,—ահա ինչ ժառանգութիւն բերեց նա, ծնվելով տասներկու ամիս սրանից առաջ, և այս ամեն բերքեր նշանակված էին ինչպէս իւրաքանչիւր անհատի, նոյնպէս և իւրաքանչիւր ազգի համար. անցաւ նա, և ամեն մի անհատ, ամեն մի ազգ, կանգնած լինելով նոր՝ դեռ անյայտ մի շրջանի առաջ, սկսում է թուել այն ամենը, ինչ արել է նրա համար վերջացած տարին. ամեն մէկը կազմում է իր տարեգիրը: Որքան զանազան պիտի լինեն նրանք. որքան խիստ տարբերութիւններ պիտի լինեն նրանց մէջ. մէկը գրված կը լինի ծիածանագոյն տառերով, միւսը մռայլ, մթին, կամ, կարելի է, արիւնոտ տառերով: Ի՞նչ տարեգիր պէտք է կազմել մեզ, հայերիս, համար: Մեր առջեւումն է ամբողջ անցեալ տարին, նրա ամեն մի նորութիւնը ճշտութեամբ նշանակված է մեր հասարակական կեանքի հայելի—մամուլի մէջ: Մի հարևանցօրէն հայացք մեր բոլոր հասարակական գործերի վրա ցոյց է տալիս, որ 1883 թուականը մեզ համար առանձնապէս բախտաւոր չէր. դարձեալ նախկին տարտամ, անորոշ և անհաստատ դրութիւնը—ահա ինչ մնաց մեզ տարվայ վերջին: 1883 թուականը հայերիս համար ոչինչ չառաջացրեց: Ինչո՞վ էզանազանվում հին տարին ուրիշներից. ինչո՞վ նա մեզ ուրախացրեց. մի ամբողջ տարվայ շրջանում ինչ առաջադիմութիւն գործեցինք: Նայեցէք անցեալի վրա: Լրագրութիւնը լիքն էր անվերջանալի գանգատներով, վհատեցուցիչ նկարագրութիւններով. հայի կեանքի ամեն մի կողմը գանգատի առարկայ էր դառել: Հայը դեղխասէր, շռայլ, պարապասէր է. հայը մտածում է, ապրում է միայն իր որովայնի համար, զոհելով այս նպատա-

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԻՑ

(Պատկեր)

I.

—Մէկ, երկու, երեք, չորս, հինգ, վեց, եօթ, ութ, ինն, տասն, տասնումէկ... տասնումէկ: Միքայէլ, ժամի տասնումէկը խփեց, շուտ արա, տեղից վեր կաց. խանութները շուտով կը կողպեն, այն ժամանակ ինչ պիտի անենք... դէհ, բարձրացիր տեղից:

—Ի՞նչպէս թէ տասնումէկը, կարծես ես խուլ եմ. ժամի դեռ տասն զարկեցին... համբերիր, պատասխանեց Միքայէլը, որը նստած էր նոյի ժամանակուանից մնացած մի սեղանի առջև և գրիչը ձեռին եռանդով մի ինչ որ է արտագրում էր:

—Ա՜յ անխելք: Ի հարկէ խուլ ես. փառք Աստուծոյ, եկեղեցու զանգի ձայնը լսեցիր խոմ, լսեցիր, որ տասն ու մէկը խփեցին... վերջապէս թքել եմ 25 կոպէկի մէջ, քաղցած խոմ չենք մեռնելու: Հ՛ըմ...

—Ա՛խ, Գէորգ, դու բոլորովին չես մտածում, որ ժամանակը մեզ համար թանգ արժէ: Մինթէ ես քաղցած չեմ... մինթէ ես քեզանից պակաս եմ չարչարվում... Ի՞նչ կարելի է անել անիրաւ ճակատագրի դէմ: Ա՛յ, խոմ տեսնում ես. ժամի 3-ին նստել եմ, մինչև հիմա համարեա առանց հանգստանալու գրում եմ, գրում եմ և ինչ. այս զզուելի դոկումենտներից դեռ երկրորդը չեմ արտագրել... Ախր մտածիր է. ինչպէս թէ «թքել եմ 25 կոպէկի մէջ»: 25 կոպէկը մեզ համար քիչ չէ. մի օր կարող ենք նրանով ապրել... Գնա, գնա փոքր պակլիր անկողնումդ մինչև կը վերջացնեմ. քիչ է մնացել, ասաց Միքայէլը, շարունակելով մի և նոյն արագութեամբ գրելը:

Գէորգը քիթը կախ գցեց, յօնքերը կիտեց, մրթմրթալով հեռացաւ սեղանի մօտից և, մտենալով անկողնուն, փոքր կանգ առաւ, ձեռքերը տարաւ դէպի մէջքը և դէմ տալով նրանց իր կողերին, ամենաանճոռնի կերպով յօրանջեց և ընկաւ բարձի վրա, շարունակելով դարձեալ մրթմրթալ:

Միքայէլը և Գէորգը գտնվում էին Կովկասի ամենայայտնի քաղաքներից մէկում: Նրանց ծնողների տեղը շատ հեռու էր այստեղից: Ն. նահանգական քաղաքը, ուր նրանք գտնվում էին այս րոպէին, ունէր իր մէջ բէալական դպրոց, որը ամենայն տարի մաղնիսի նման նահանգի ամեն կողմերից գրաւում էր բազմաթիւ՝ թէ հարուստ, թէ աղքատ երիտասարդներ, որոնք, իրանց ծնողների տեղում ստանալով տարրական կրթութիւն, շտապում էին Ն. քաղաքի բէալական դպրոցում ուսումը շարունակելու:

Այդ նահանգը բաւականին մեծ էր և ի հարկէ ունէր միայն մի բէալ. դպրոց: Եւ զարմանալի չէր, որ ուսանողների թիւը այդտեղ շատ շատ էր:

Միքայէլը և Գէորգը, յաղթելով այն արգելքները, որոնք յառաջանում էին զանազան կենսական պակասութիւններից, մի կերպով հասել էին դպրոցի վերջին դասատունը և մի քանի ամսից յետոյ նրանք պիտի ստանային հասունութեան վկայական (аттестатъ):

Նրանք երկուքեան հէնց սկզբից միշտ միատեղ էին ապրում: Ամառվայ արձակուրդին նրանք քաղաքից չէին հեռանում, չը նայելով, որ Ն. քաղաքում տարվայ այդ եղանակը անտանելի տաք էր լինում: Նրանք արձակուրդի ժամանակ աշխատում էին նիւթական միջոցներ գտնելու, որոնցով եկող տարի գոնէ մասամբ ապահովացնէին իրանց աղքատ դրութիւնը: Եւ այդ նպատակով նրանք գործ էին դնում իրանց առանց այն էլ բթացած ուժերի վերջին կաթիլները. կամ դրագրութեամբ էին պարապվում և կամ առանձին դասեր էին տալիս: Ուրիշ ոչ մի տեղից օժանդակութիւն չէին ստանում և բոլոր իրանց յոյսերը իրանց սեփական ջանքերի և աշխատութիւնների մէջ էին տեսնում:

Միքայէլը և Գէորգը շատ աղքատ էին, մանաւանդ այս վերջի տարին նրանք շատ էին չարչարվում և անգամ վճռում էին թողնել ուսումը, երբ նրանց չարչարանքը հասնում էր իր ծայր կէտին: Մանաւանդ արտնջում էր իր վիճակի վրա Միքայէլը, որը, դժբաղդաբար առանձին դասեր չունենալով, խնդրել էր մի փաստաբանից՝ տալ նրան զանազան դոկումենտներ արտագրելու և վարձատրել՝ ինչպէս ինքը կամենում է: Մի ամբողջ կէս օր խեղճ Միքայէլը կուրծքը սեղանին կպցրած գրում էր և հազիւ կարողանում էր արտագրել երկու հատ այդ դոկումենտներից, որոնք թէ ինչքան մեծ էին, քանի թերթերի վրա էին տեղաւորվում—այդ հեշտութեամբ կարելի է եզրակացնել՝ ի նկատի առնելով նրանց խլած ժամանակը: Իսկ անգութ փաստաբանը անխղճաբար էր նրան վարձատրում, այն է՝ ամեն մի դոկումենտ արտագրելու համար տալիս էր 25 կոպէկ: Այդ էլ բաւական էր, եթէ Գէորգն էլ արտագրում լինէր, իսկ նա այդ չէր կարող անել, առաջինը՝ այն պատճառով, որ նրա աջ ձեռքի ցուցամատը պատահմամբ սաստիկ այրվել էր վառարանում հացի կտորը տաքացնելուց (որպէս զի աւելի համեղ լինի), իսկ երկրորդը՝ եթէ նրա մատը մինչև անգամ առողջ լինէր, դարձեալ նրա անճոռնի գրաձեւով (почеркъ) արտագրածը փաստաբանը չէր ընդունի, քանի որ նա Միքայէլի գեղեցիկ գրածի վրա անգամ նկատողութիւններ էր անում: Գէորգը ունէր մի աշակերտ, որին դասեր տալու համար ինքը պէտք է գնար նրա տունը և պիտի պարապէր նրա հետ $1^3/_4$ ժամ ամեն օր: Նա այդ դասից ստանում էր 5 ռուբլ ամսական վարձատրութիւն: Աշակերտի հայրը մի խորամանկ վաճառական էր, որը, համոզվելով Գէորգի սաստիկ աղքատութեան մէջ, օգտվել էր յարմար դէպքով, հրաւիրելով նրան ռեպետիտօր իր որդու համար ամենաչնչին վար-

կլին մարդկութեան ազնիւ զգացմունքները. հայը սառնասրտութեամբ է վերաբերվում դէպի իր լեզուն, իր եկեղեցին, իր կրօնը, նա օրէցօր ծուլում է ուղիղ ճանապարհից դէպի վատը. հայը՝ դէպի վաճառականութիւնը ունեցած իր սիրով սպանում է՝ երկրի մնաւոականութիւնը, աչքից գցում է իր հողը, մտածում է միայն փողի համար, որ մեծ սիրով դարսում է իր անհաղին մղոււլներում, որ այնտեղից այլ ևս դուրս չը բերէ. հայը՝ իր ագխտութեան շնորհիւ՝ ապրում է սարսիչ պայմանների մէջ, նա ամենայն հեշտութեամբ և սիրով զոհ է դառնում ամեն մի ցաւի, մի հիւանդութեան, սպառւում է: Այսպիսի և սրանց նման բաներ չէինք միշտ կարդում մեր լրագիրներում, այսպիսի գանգատներով չէին մեզ կերակրում: Ապագայում ժողովուրդը բարուքելու յոյսներս դրած են դպրոցների վրա. մենք մեր ամբողջ ճիգն ու եռանդը թափում ենք նրանց առաջադիմութեան, բարեկարգման անունով. սակայն ինչ օգուտ են բերել նրանք, ինչ դրութեան մէջ են: Լսենք, թէ ինչ են ասում: Ուսումնարանական գործը անմխիթարելի դրութեան մէջ է: Անվերջ ու անսահման խտրիգաներ, խռովութիւններ, ագխտութիւն, կիրք ու կոյր նախանձ—ահա ինչ տեսակ աֆերայի մէջ են դրված դպրոցները: Անարժան տեսուչներ, տգէտ տիրացու ուսուցիչներ, կոպէկներ որսացող, դրպաններ ուռցնող հոգաբարձուներ—ահա ումն ենք մենք յանձնել մեր լուսաւորութեան, կրթութեան գործը: Արժանաւորութիւնը հալածված է դպրոցների չէմքերից. այնտեղ տիրում է կամայականութիւնը. լուսաւորութեան ցենզը անհաստատ է. բարեկամութիւնը, խնամութիւնը ամեն տեղ պաշտօններ են բացանում: Էջմիածնի ճեմարանի դրութիւնը դրամական անապահովութեան մէջ է գտնվում, իսկ միւս ուսումնարանների գոյութեան աղբիւրները ցամաքում են, և հասարակական ցեցեր ուտում, սպառում են նրանց: Վերջապէս համօրէն անդգամներ հոգևորականութեան վրա, գանգատներ և գանգատներ…

Լրագրութեան էջերից ամբողջ տարին չէր իջնում մի հարց, որի մասին խօսելը մի տեսակ մօդա է դարձել. ամեն մի հրապարակախօս աշխատում է յայտնել իր կարծիքը, ցոյց տալ իր ձգտումները ու պաշտած կարգն ու կանոնը: Մենք խօսում ենք կաթողիկոսական խնդրի մասին: Իրաւ, հարցը շատ կարևոր է. միւս բոլոր հարցերն ու խնդիրները առ ժամանակ յետ են կանգնել. ամեն ինչը տեղի է տուել կաթողիկոսական խնդրին: Հինգ ամսից յետոյ Արարատի ստորոտի մօտ կը հաւաքվի մի ժողով, որ պիտի ընտրէ ազգի ընդհանուր հոգևոր գլուխ: Ամենքին հետաքրքրում է այն, թէ ինչպիսի մարմին պիտի կազմէ այդ գլուխը, թէ ինչպէս պիտի նա պահպանէ ու մնացանէ այդ մարմինը, ինչ պէտք է անէ նրա առողջութեան, լաւութեան համար: Խնդիրը ծանրակշիռ է, մեծ զգուշութիւն հարկաւոր է. պէտք է պատրաստել մի ամբոխ, որի անդամները փոխադարձաբար հասկանային միմեանց, խնանային, թէ ինչ նպատակով են խմբվում, ինչ պարտականութիւն և պատասխանատուութիւն ունեն. պէտք է այդ խումբը տրամադրել մի կերպով, մի ատտիճանով և այն ժամանակ աջողութեան շանսերը անուրանալի կը լինէին. այս պարտականութիւնը ընկած է մամուլի վզին: «Մշակ»-ը ամենից առաջ ձայն բարձրացրեց կաթողիկոսական ընտրութեան մասին. մի շարք յօդուածներում այդ խնդիրը քննվում էր ամեն կողմերից, շօշափվում էին այնպիսի կէտեր, որոնք սերտ կապակցութիւն ունէին ժողովրդի և կաթողիկոսի հետ, արծարծվում էին այնպիսի մտքեր, որոնք հացի ու ջրի չափ կարևորութիւն ունէին. այդ յօդուածներից ժողովուրդը հասկանում էր իր իրաւունքները, հասկանում էր կաթողիկոսի պաշտօնը և նշանակութիւնը և ըստ այնու աչքի առաջ էր առնում ընտրելի կաթողիկոսացուին: Լաւ տպաւորութիւն էին գործում այդ յօդուածները, խոր հետքեր էին թողնում ընթերցողի մտքում: Սակայն ժողովուրդը մնաց ազատ երկմտութիւնից, կարողացաւ որոշ հասկացողութիւն կազմել այդ խնդրի մասին: Չը նայելով, որ մի այսպիսի ընդհանուր հարցում կիրքն ու թշնամութիւնը պէտք է անպայման վերանային, բայց խաւարամիտ մամուլը կրկին բռնեց հակառակութեան դրօշը և սկսեց բոլոր լրագիրների ուղղութեան հակասել, ընդդիմանալ. նրա շնորհիւ աղճատվեցան, աղաւաղվեցան միւսների մշակած դրութիւնները, և այդպիսով կաթողիկոսական խնդիրը մի խասս դարձաւ, որի մէջ շատ կարելի է գլուխ կորցնել: Տառերի դէմ պատերազմ հրատարակելով, մրջիւնները թնդանօթներից ռմբակոծելով, խաւարամիտ մամուլը շուտով հասաւ այն դրութեան, որ սկսեց շօշափել գրողների անձնաւորութիւնը, մանել. այլապէս անկարելի էր մի բան ապասել, քանի որ նեղահայեաց խաւարամիտ հրապարակախօսները սև շրջանակների և ստոր կեղծաւորութիւնների շնորհիւ մի կտոր հաց էին ուտում: Ի՞նչ պէտք էր անել. պէտք էր խառնել մտքերը, շփոթել հասկացողութիւնները և մայիսի 4-ին Արարատեան աթոռի առաջ կանգնացնել զանազան կուսակցութիւններից կազմված մի խումբ, հակառակ մտքերով, հակառակ կարծիքներով: Միթէ զարմանալի կը լինի, որ այս կերպով պղտորված ջրում լաւ ձուկ որսացվի, միթէ զարմանալի կը լինի, որ այսպիսի մի խումբ նստացնէ ս. Լուսաւորչի աթոռի վրա մի անարժան մարդու: Ումին պէտք է դրանից յետոյ յանդիմանել, ումի ականջից պէտք է ձգել: Մեղքը դրված կը լինի այնպիսի մարդկանց վրա, որոնց սրտին մօտ է միայն անձնական բարեկեցութիւնը և որոնք առանց խղճի և ամօթի այսօր պատերազմում են ամեն մի առողջ մտքի, ուղղահայեաց դատողութեան դէմ, ցանելով ազգի մէջ տարակուանք, անհամաձայնութիւն: Բաւերի ոյժը լաւ զէնք է նրանց ձեռքին: Խաւարը նպաստում է նրանց գոյութեանը, նրանց ստեղծած շուաքում մեծանում, զարգանում են Մանկունիներ, Սահիանիկ աղաներ. այդ մարդիկ միմեանց հետ սերտ համերաշխութիւն ունեն, բաժանում են միմեանց հետ իրանց գործունէութեան պտուղները. և ահա այդպիսի ոգով դրդված հրապարակախօսներ այսօր հանդիսանում են, ինչպէս ազգի շահեր պաշտպանողներ. դրանց շնորհիւ ահա մի որ և է երեսփոխան կուղևորվի Էջմիածին, չիմանալով թէ ում և ինչու է գնում… Պատմութիւնը այդպիսիների համար պատրաստ ունի մի բուռ մոխիր միայն:

Հայի մտաւորական կեանքը նոյնպէս շօշափելի առաջադիմութիւն չը գործեց: Հայի մտաւոր պարտէզը դեռ փակ է: Սակայն պարտէզի մէջ խնձորները, տանձերը, սերկևիլները հասած, թափվում են գետին, փչանում են իզուր. նրանցով ոչ ոք չէ օգտվում. հայը հարկադրված է ապրել վայրենի զկեռով: Նա դեռ չէ ճանաչում իր պարտէզը, որ այնտեղ սարի ստորոտի մօտ, գտնվում է մշուշի և ամպի մէջ. նա դեռ երկար կը որոնէր այդ պարտէզը, և չէր էլ գտնի, եթէ առաջնորդ չունենար: Յոյսեր ծնվեցան այդ մասին և յոյսերը արդարանալու վրա են. ցանկացած դիւցազնը անցեալ օր, նոր տարուց քանի մի օր առաջ ծնվեցաւ և դեռ ոտներն ու ձեռքերը չարձակած՝ փողը դրեց մանուկ բերանին և նոր գարուն, նոր դար աւետեց: Հային նա կը հանէ խոր անդունդից, կը տանէ դէպի կախարդված պարտէզը և նրան կը տայ լոյս: Աստուած յաջողէ. կապրենք և կը տեսնենք. ողջ լինենք կուտենք այդ փափագելի խնձորներից:

Կարևորած ու ծածկված արդարադատութիւնը, ճշմարտասիրութիւնը լաւ դիմակ դարձան գրականական խմբակներին անցեալ տարում գործելու. տարվայ սկզբներից մինչև վերջը շարունակվեցաւ գրչով զինուորված դօն-քիշօտների պատերազմը աներևոյթ ոյժերի, իսկապէս ասած, ճանճերի հետ. թանաքը առատութեամբ թափվեցաւ պատերազմի դաշտում, ճշմարտութիւնները քաջութեամբ նահատակվեցան, զանազան պաշտօններ վայելելու ցանկութեամբ: Ումի ականջներից են հեռացել ամբողջ տարին շարունակվող բամբիւնները, ճռճռոցները: Պատւի և փառքի այդ նոր ասպետները, այդ աղմուկը, թնդիւնները բարձրացրել էին մի տաղանդ խլացնելու համար. այդ աղմուկը սկսվել էր պ. Րաֆֆիի գրիչը ցեխոտելու նպատակով, մի գրիչ, որ հայերին երկար ժամանակ քաղցրահամ, դիւրամարս հոգևոր սնունդ էր տալիս: Հայ գրականութեան մէջ յայտնվել էր մի համարձակ, աներկիւղ մարդ, որ իր ճարտար գրչով նկարում էր կեանքի պատկերները, որ լոյս էր գցում շրջապատող զեղծումների, վատութիւնների վրա, որ ցոյց էր տալիս դառնութեան խորացած, ծածկված արմատները: Փառաւոր էր նրա պատիւը, նրա տաղանդը յարգում էր կրքից ազատ ժողովուրդը. և այս մէկը բաւական էր յարուցանել նրա դէմ գրչի զինուորներին, որոնց վրա յարգելի վկայականը լայն ու թանձր ստուեր էր գցում. նրանք սկսեցին ամենամեծ յանցանքներ գործել խղճի և արդարութեան դէմ, ուզենալով իզուր տեղից մրոտել հեղինակի անունը և դրանով պատմութեան մէջ աւելացաւ մի փաստ ևս, այն է, որ նշանաւոր մարդիկ միշտ նեղութիւններ, հալածանքներ են կրել իրանց ժամանակակից խաւարասէր, յետադէմ մարդկանցից: Չեմ կարծում, որ նոր տարին վերջ դնէ այդ անխիղճ, անմիտ յարձակմունքներին. ամեն ազգերի մէջ գրչի ասպետները հռչակված են բաւական տակտութեամբ և առանձին շնորհքով պղտորել հասարակաց միտքը, նսեմացնել ճշմարտութիւնները. մերոնքն էլ նոյնպէս են, ուրեմն զրահաւորվենք համբերութեամբ, որպէս զի այս տարի էլ անվրդով լսենք այդ ձանձրացուցիչ, շատ տեղերում զզուելի բարբանջմունքները: Քանի հեղինակը կենդանի է, նրա գրիչը գործում է, այնքան էլ կը շարունակվի օդային աղօրիքների, ոչխարների հօտերի հետ պատերազմը:

Ահա, ընթերցող, ինչպիսի տարի ուղարկեցինք մենք դէպի յաւիտենականութիւն, ահա ինչ յիշողութիւններ թողեց նա մեր մէջ:

Լէօ

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

Տպելով այսօրվայ «Մշակի» մէջ «Հիւսիսային գործակալութեան» հեռագիրը Ս. Պետերբուրգից, ուշադրութիւն ենք դարձնում այն բանի վրա, որ այդ հեռագիրը ուրիշ բան չէ, եթէ ոչ մի քաղուածք «Մշակի» № 2 մէջ տպված Վանի նամակից, որ և ինչպէս մեզ հաստատ յայտնի է, ուղարկվեցաւ այստեղից Ս. Պետերբուրգ: Իսկ այժմ գործակալութիւնը նորից մեզ յետ է դարձնում նոյն հեռագիրը, որպէս նորութիւն, առանց «Մշակի» անունը յիշելու, որ այստեղից ուղարկված հեռագրում յիշված էր: Եւ ահա տեղիս թէ հայոց և թէ ռուսաց մամուլը, որ երեք չորս օրվայ ընթացքում կարող էր «Մշակի» թղթակցութիւնից քաղուածք անել, տպում է «Հիւսիսային գործակալութեան» հեռագիրը, որպէս նորութիւն, և դրա համար գործակալութեան ագէնտին փող էլ է վճարում: Մենք, մեր կողմից, դիտմամբ տպեցինք այսօրվայ այդ հեռագիրը, որպէս զի ցոյց տանք թէ որքան անկարող է «Հիւսիսային» հեռագրական ագէնտութեան գործակատարութիւնը:

—

Ստացանք Դէրբէնդից պ. Գասպար Ամիրեանցից 10 րուբլի և Կարաւուրտից պ. բժիշկ Արտէմ Մբրիմանեանցից 10 րուբլ յօգուտ Կ. Պօլսի «Միացեալ ընկերութեան»:

—

«Кавказъ» լրագիրը լսել է, որ ռուսաց համալսարաններից մէկն հրաւիրել է պ. Պօղոս Դամբարօվին ֆինանսների պրոֆէսորի պաշտօնով:

—

Շնորհակալութեամբ ստացանք ռուսերէն բրօշիւրը «О лошадяхъ» պ. Իլյինի հեղինակութիւն: Դա հրատարակութիւն է «Կենդանիների հովանաւորութեան» Թիֆլիսի ընկերութեան: Այդ բրօշիւրը ուրիշ բան չէ, եթէ ոչ պ. Իլյինի երկու դասախօսութիւններն են «Ձիերի մասին», որ նա կարդացել է անցեալ 1883 թւին Թիֆլիսում:

—

Ջիբրայիլից մեզ գրում են հետևեալը: «Արաքսի

ձատրութեամբ՝ այն է—5 րուբլ ամսական:

Եւ այսպէս Միքայէլը ստանում էր ամսական մօտ 17 րուբլ, որը Գէորգի ռոճիկի հետ կանէր 22 րուբլ, որոնցով երկու հոգի, դառն չարչարանքներ քաշելով, մի կերպ պահպանում էին իրանց թշուառ գոյութիւնը: Նրանք ամբողջ շաբաթներով և ոչ սակաւ ամբողջ ամիսներով կարօտ էին տաք կերակրի. նրանք ուտում էին միայն ցամաք հաց ու պանիր, իսկ կիրակի օրերը առնում էին երբեմն 1—$1^1/_2$ ֆունտ երշիկ (калбаса): Սենեակի վարձ տալիս էին ամսական 10 րուբլ այն պայմանով, որ տանուտէրը տայ պատրաստ ինքնաեռ և ձմեռը երեք օրը մի անգամ վառարանը վառէ:

Դժուար է մեր դարում աղքատ երիտասարդին՝ համ ուսանել, համ էլ իր օրվան ապրելը հայթայթել. դժուար է մանաւանդ այն ժամանակ, երբ նա չէ կարողանում այնքան միջոցներ ձեռք բերել, որ կարողանայ գնէ միջակ կեանք վարել: Այո, այդ երկու սարսափելի ծանրութիւնները նա պիտի զուգահեռապէս և երկար տանէ. կամ մինչև իր ուսման վերջը, կամ մինչև այն ժամանակ, երբ դրանցից յառաջացած զանազան զրկանքները, վատ ազդելով նրա օրգանիզմի վրա, վերջապէս կը ստիպեն նրան կիսատ թողնել իր այդ սուրբ և վսեմ ձեռնարկութիւնը:

II.

Գիշերվայ ժամի 12 պարկելուն մնում էր տասը րոպէ, երբ Միքայէլը վերջացրեց երկրորդ դոկումենտի արտագրելը: Նա վեր կացաւ աթոռից և, Գէորգի պէս ագահութեամբ օրոշտալով, մօտեցաւ ընկերին:

—Դէ՞հ, վեր կաց Գէորգ…, անջախ կարողացայ վերջացնել… օխ. մատերս կտրատվում են:

—Փառք Աստուծոյ, ասաց Գէորգը յօրանջելով և, տեղից բարձրանալով, պալտօի մէջ փաթաթվեց ու հետևեց Միքայէլին, որը, նոյնպէս վերարկուով ծածկվելով, դուրս եկաւ սենեակից: Նրանք գնացին հաց առնելու:

Միքայէլը նիհար և կապոյտ դէմքով մի երիտասարդ էր: Երեխայութեան ժամանակը քնքոյշ ապրած, իսկ վերջին տարիներում, չքաւորութեան պատճառով, ամեն մի զրկանք կրած, նա կորցրել էր իր առողջութիւնը և ոյժը. եղանակի անկատելի փոփոխումն անգամ նրա առողջութեան վրա շօշափելի կերպով ազդում էր, եթէ նա չէր պահպանում իրան: Արիւնի սաստիկ սակաւութեան պատճառով նրանից գլխացաւը և կրծքացաւը անպակաս էր, որոնք աւելի յաճախ էին կրկնվում մանաւանդ այն ժամանակ, երբ նա տաք կերակուր չէր գործածում: Նա սրտով՝ շատ ազնիւ և ընկերասէր էր: Նա այնքան մեծահոգի էր, որ չը նայելով, որ գտնվում էր յետին չքաւորութեան մէջ, դարձեալ օգնում էր նիւթականապէս, բացի Գէորգից և միւս աղքատ ընկերակիցներին: Գէորգը իր մարմնի կոմպլեկցիայով ներկայացնում էր Միքայէլի հակապատկերը. նա առողջ և յորդարիւն երիտասարդ էր: Առաջին անգամ նրան տեսնողը անշուշտ կանուանէր նրան՝ мужикъ կամ дармоѣдъ, բայց, եթէ ուշադրութեամբ քննէր նրա բնաւորութիւնը, նա կը համոզվէր, որ կոպտութեան դիմակի տակ նրա մէջ ծածկված էին աւելի մեղմ և քնքոյշ ըզգացմունքներ. նա երևում էր կոպիտ, շատախօս, դիւրագրգիռ, բայց մի և նոյն ժամանակը նա շատ խեղճ էր: Նա, երբ զգում էր քաղցածութիւն, կամենում էր իր վերջին կոպէկները ևս մսխել, միայն թէ լաւ ճաշել ու մի քանի բաժակ էլ կարմիր ջրից զցել և չէր մտածում, որ միւս օրը պիտի մնայ քաղցած: Բայց այդ անել՝ նրան թոյլ չէր տալիս Միքայէլը, համոզելով նրան, որ հարկաւոր է փոքր ինչ զսպել իր ցանկութիւնները, քիչով բաւականանալով: Գէորգը առանց հակառակելու լսում էր նրա ասածները:

Կարճ ժամանակից յետոյ մեր ուսանողները, հեւալով, վազեցին տուն: Գէորգը պալտօի տակ բռնած ունէր ձեռքում $2^1/_2$ ֆունտ սև հաց և $^1/_2$ ֆունտ պանիր: Նրանք փակեցին շտապով սենեակի դուռը, հացը դրին սեղանի վրա ու սկսեցին ընթրել: Գէորգը ագահութեամբ էր ուտում:

—Անջախ, որ մի քիչ կազդուրվեցի, ասաց նա, դառնալով Միքայէլին, որը դեռ ևս շարունակում էր պանրի փշրանքները հաւաքել և ուտել:

—Գէորգ, ախր քիմիայից դասը չեմ սովորել… ինչ պիտի անեմ. քունս սաստիկ տանում է, ասաց Միքայէլը:

—Ո՛չինչ, քեզ չի հարցնի վարժապետը էգուց, միամիտ մնացիր, հետևեց Գէորգի պատասխանը:

—Ի՞նչպէս թէ չի հարցնի. ընդհակառակը, հերթը հասել է ինձ: Ձէ…՞ ինչպէս և լինի պիտի մի կերպ սովորեմ… Եկ, Գէորգ, միասին սովորենք:

—Օ՛հ… ես թէ լաւ, թէ վատ մի կերպ սովորել եմ, այդ էլ բաւական է: Ժամի իննին առաւօտեան պիտի գնանք դպրոց, իսկ հիմա… ժամի մէկն է. թէկուզ սպանիր, դարձեալ ուժ չունեմ կրկնելու, պատասխանեց Գէորգը, հանելով իր շորերը և յօրանջելով:

—Աւելի լաւ. միասին սովորելուց գլուխս խօմ դանդ ես անում, ասաց Միքայէլը ծիծաղելով, ես էլ մենակ կը սովորեմ…

—Միքայէլ, քանի դօկումենտներ ես արտագրել այս ամբողջ չորս օրը, փոխեց խօսակցութիւնը Գէորգը:

—Կարծեմ 9 հատ:

—Միքայէլ, ինչ կանես, որ թանաքը յանկարծ թափվի նրանց վրա և ողողի… հ՞ըմ:

—Քո արևը վկայ է, կը թողնեմ ուսումս, ասաց վճռողաբար Միքայէլը:

—Հօ, հօ, հօ… Միքայէլ, ճշմարիտն եմ ասում. եկ թողնենք հէնց այս օրվանից ուսումը, թէ չէ սա—շան չարչարանք է, որ մենք ենք քաշում, մանաւանդ դու…

մօտ, Պարսկաստանի Թիւրքաստանի, վայրենաբնակ մի երկրի հարեւանութեամբ գտնւում է Ջիրքայլը: Ութ տարի սրանից առաջ առաջին անգամ տեղիս հայ ազգաբնակութիւնը ցանկացաւ այստեղ ջրօրհնէքի հանդէսը կատարել: Թուրքերը սկզբից խորթ աչքով էին նայում այդ հանդիսի վրա և երկար ժամանակ դեռ ջուր չէին ուզում խմել: Բայց այժմ ընտելացան այդ հանդիսին և մեծ բազմութեամբ գալիս են ու ներկայ են գտնւում ջրօրհնէքի հանդիսին: Այս տարւայ յունվարի 6-ին առանձին շքեղութեամբ կատարվեցաւ այդ հանդէսը: Այդ հանդիսին առանձին քաղցրութիւն ու փայլ տուողն էին երկու հայ տիկիններ, որոնցից մէն, տիկին Մարիամ Իւզբաշեան մի համառօտ և խորհրդաւոր ճառ կարդաց մարդաշատ բազմութեան առջև ջրօրհնէքի սուրբ նշանակութեան մասին, իսկ երկրորդը՝ տիկին Նադէժդա Վարդապետեանց կ ն ք ա մ ա յ ր դարձաւ, այսինքն խաչը ջրից հանեց և հանդիսականներից ամենաանտաւանիներին հիւրասիրեց: Գ. Յովհաննէս Տէր-Ղազարեան ամեն ջանքեր արաւ որպէս զի հանդէսը մեր գիւղում փառաւոր կերպով կատարվի»:

—

Գ. Աւետիք Տէր-Յակովբեան ուղարկել է մեզ մի նամակ Բերլինից, որ խնդրում է զետեղել մեր լրագրում: Ահա նամակը: «Ոմանք հայ ուսուցիչներից և ուսանողներից դիմելով ինձ Հալլէրշտատ, խնդրում էին իմանալ նախ՝ ինչքան միջոցով կարելի է այստեղ, Գերմանիայում ապրել, երկրորդ՝ ինչ տեսակ ուսումնարաններ կան և ինչ նախապատրաստութիւն է հարկաւոր: Ոմանք մինչև իսկ խնդրում են իմ ճանապարհորդած քաղաքների մասին տեղեկութիւն տալ: Ես պարտք եմ համարում յայտնել ինձ անծանօթ այդ յարգելի պարոններին, որ միանգամայն անկարող եմ ամեն մէկի խնդիրքը առանձին կատարել, այլ խոստանում եմ նրանց ամփոփելով, ինչ որ ամենքին հետաքրքիր է, լրագրով յայտնել: Իսկ նամակները ընդունել կարող եմ ամենայն յօժարութեամբ: Յունվարի վերջերին ես Բերլինից կուղևորվեմ Էրֆուրտ քաղաքը, ուր կը մնամ մինչև մայիս ամիս, իսկ ապա կուղևորվեմ Լօնդօն, հոգեբանութիւն լսելու, որտեղից վերստին պատրաստ եմ ամեն մի դիմողի խնդիրքը վերոյիշեալ կերպով կատարել: Հասցէս միշտ կարելի է Թիֆլիսում խմբագրութիւններից իմանալ»:

—

«Դրօշբա» լրագիրը հաղորդում է, որ Քութայիսի մօտ գտնվող գիւղերից մէկի գիւղացու կինը հիւանդացաւ: Հիւանդի ամուսին այրը տեղական կ ա խ ա ր դ ի բժշկական օգնութեանը դիմեց, որը, առանց երկար մտածելու, վստահութեամբ յայտնեց, թէ հիւանդ կնոջ մէջ չար դև է մտել, որին ինքն իսկոյն կը հալածի: Նրա հրամանով, հիւանդին կախեցին տան գերաններից մէկի վրա, և նրա տակը կրակ վառեցին: Թշուառ կինը, ի հարկէ, սկսեց սիրտ պատառող աղաղակներ արձակել: Կախարդը այդ բոլորի վրա սառնասրտութեամբ էր նայում և հանդիստ կերպով ասում էր. «խոստովանիր, որ քո մէջ դև է նստած»: Երբ որ այդ միջոցը չօգնեց, նրան չուանից իջեցրին և կախարդը սկսեց չիկացրած պայտով այրել հիւանդի ծնկոսկրը, կրկնելով նոյն խօսքերը: Մարդկային տգիտութեան մարտիրոսուհին, այլ ևս չը դիմանալով այդ սարսափելի տանջանքներին, սկսեց մեռնել: Հիւանդի մարդը վազեց քահանայի մօտ, որը, իմանալով թէ բանը ինչումն է, հրաւիրում է գիւղական ստարշինային և ստիպում է արձանագրութիւն կազմել այդ անցքի մասին: Արձանագրութիւնը յանձնված է պօլիցիական պրիստաւին:

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

—Բերլինից «Temps» լրագրին հեռագրում են յունվարի 2-ից. «Այստեղի պաշտօնական շրջանները չափազանց գոհ են, որ Գիրսի ճանապարհորդութիւնը Վիեննա կայանալու է: Այդ առիթով դարձեալ սկսեցին խօսակցել երեք կայսրների տեսութեան կարելութեան մասին: Ենթադրած այդ տեսութիւնը առանց դժուարութիւնների չի իրագործվի, բայց կարծում են, որ Գիրս համակրում է կայսրների տեսութեանը:

—Փարիզից «National Zeitung» լրագրին հեռագրում են յունվարի 2-ից: «Այսօր դարձեալ անհանգստացնող լուրեր տարածվեցան Տօնկինի պատերազմական անցքերի և Չինաստանին պատերազմ յայտնելու կարելութեան մասին: Ինչպէս երեւում է Նոր-Գինէի Ֆրանսիական բերդապահ զօրքերը մեծ վնասներ կրեցին Սև դրօշակների յարձակմունքներից և Չինաստանը առաջվայ պէս հրաժարվում է յետ կանչել իր զօրքերը Բակնինգից, այնպէս որ այդ ամրոցի վրա առաջիկայ յարձակման ժամանակ անկասկած կռիւ կը պատահի չինական և Ֆրանսիական զօրքերի մէջ: Բացի այդ, լուր է տարածված, որ չինական դեսպանը վերադարձել է Փարիզ իր հաւատարմաթղթերը յետ պահանջելու և դիպլօմատիական յարաբերութիւնները ընդհատելու համար: Վերջին լուրը հաստատման կարօտ է»:

—Լօնդօնից ստացված հեռագրի համեմատ Կապոյտ Նեղոսի երկու կողմերի ազգաբնակութիւնը միացել է Մահդիի հետ: Ամեն տեսակ յարաբերութիւնները Սեննարի հետ ընդհատված են և երկիւղ են կրում, որ Խարտումի եգիպտական ամրոցապահ զօրքերը չեն կարողանայ ազատվել: Շէյխ Գէնուսի ուղևորվել է Տրիպոլիսից Մահդիին օգնութիւն հասցնելու համար: Սպիտակ և Կապոյտ Նեղոսի մէջ գտնված ամբողջ տարածութիւնը արդէն Մահդիի ձեռքին է: «Հաւասի» գործակալութեան ստացված հեռագրի համեմատ անգլիական մինիստրութիւնը կամենում է պաշտպանել Խարտում: Պատերազմական մինիստրի առաջարկութեամբ կազմված խորհուրդը, որի անդամներն են Նուբար-փաշա, Աբդէլ-Կադիր, գեներալ Բէյրինգ և Վուդ, խորհրդակցեց այն հարցի մասին, թէ այդ նախագիծը ինչպէս պէտք է իրագործել:

—Փարիզի մէջ յունվարի 1-ին Լէվիի դահլիճում կայացաւ պարապմունք չունեցող բանւորների ժողովը: Ժողովին ներկայ էին մօտ երկու հազար հոգի: Սօցիալիստները և անիշխանականները կատարելապէս միմեանց հակառակ կարծիքներ էին յայտնում: Առաջինները յեղափոխականներ են, բայց կամենում են, որ առաջ փորձվի բարւոքել բանւորների դրութիւնը, իսկ յետոյ դիմեն յեղափոխութեանը: Աշխատանքի շրջանի մէջ դըժուարութիւններ չը յարուցանելու համար նրանք պահանջում են, որ բանւորները դիմեն քաղաքային խորհրդարանին և պատգամաւորների ժողովին: Ընդհակառակը անիշխանականները պահանջում էին, որ անյապաղ յեղափոխութիւն սկսվի առանց բանակցելու իշխանութեան հետ, որին մահուան և կեանքի կռիւ է յայտնվում: Ժողովի ժամանակ մէկը ասաց, որ միայն Բօղրի Դասօն պաշտպանեց բանւորների շահերը, երկու միլիօն պահանջելով պատգամաւորների ժողովից առանց աշխատանքի մնացած բանւորներին օգնելու համար: Շատերը յայտնեցին, որ ներկայումս յեղափոխութիւնը անյարմար է: Վերջը պօլիցիան ըստիպված էր ցրվել ժողովը:

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Ս ր ա մ ի տ մ ա ր դ ա ս է ր: Բոլոն քաղաքը եկաւ Փարիզի Թատրօնական աշխարհում յայտնի մի դերասան և մի քանի ներկայացումներ տուեց յօգուտ տեղական աղքատների: Տեղական պաշտօնեաները մտադրվեցին մի խնջոյք տալ ի պատիւ մարդասէրի և ձուի մէջ 20 լուիդօր մատուցանել նրան: Իրաւ որ ձուի մէջ 20 լուիդօրը տուեցին նրան: Դերասանը նկատելով ոսկին, հեռացնում է իրանից այն ամանը, որի վրա դրած էր ձուն, իսկ նրա կողքին նստած քաղաքագլուխը կարծելով, թէ դերասանը չէ նկատում ոսկին, հարցնում է. «Դուք ձու չէ՞ք ուտում.:..» Ընդհակառակն, պատասխանում է դերասանը խորամանկ ժպիտով,—ես միայն դեղնուցը չեմ սիրում.... «Ուրեմն դուք ինչ էք անում դեղնուցի հետ»—շարունակում է քաղաքագլուխը:—«Ես դեղնուցը տալիս եմ աղքատներին», պատասխանեց դերասանը—և հանելով ոսկին ձուից, տուեց այնտեղ ներկայ եղող ծխական քահանային:

„ՄՇԱԿԻ" ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 12 յունվարի: Վանից ստացված տեղեկութիւնների համեմատ այնտեղի անգլիական հիւպատոսը իր տուած Ճաշկերոյթի ժամանակ ի պատիւ Խրիմեան արքեպիսկոպոսի, ասաց, որ հայերը պէտք է յոյս դնեն Բերլինի դաշնագրի խոստացած վերանորոգութիւնների արագ իրագործման վրա: Անգլիան այդ պահանջում է և Մուխտար-փաշա չը կարողացաւ հաւատացնել Եւրոպային, որ հայերը այժմ բարօրութեան մէջ են: Խրիմեան պատասխանեց, որ հայերը երբէք կասկածանք չեն ունեցել Անգլիայի համակրութեան մասին և առաջարկեց Թագուհու, Գլադստոնի և Դիւֆֆերինի կենացները:

ՍԱՐԱՏՕՎ, 12 յունվարի: Յունվարի 15-ին գումարվելու է նահանգական զեմստվօի արտաքոյ կարգի ժողով Պենզօ—Լօզօվօ-Խարկօվի երկաթուղու հարցը քննելու համար:

ՍԼՕՆԻՄ, 12 յունվարի: Երէկ այստեղ այնպիսի քամի էր, որ շատ տներ առանց կտուրների մնացին: Գրեթէ բոլոր նշանակները պոկված են: Բազմաթիւ ծառեր արմատախիլ են արված: Մի մարդ մի քանի սաժէն յետ է մղված և տեղն ու տեղը սպանված:

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 12 յունվարի: „Правит. Вѣстн." լրագրի մէջ հրատարակված են տեղեկութիւններ այն գների մասին, որոնց համեմատ տոկոսաբեր Թղթերը ընդունվում են իբրև գրաւականներ զինուորական տուրքերը ապահովելու համար 1884 Թուականի առաջին կէսի ընթացքում: Զինուորական խորհուրդին կից եղած զինուորական ուսումնարանական և զինուորական-բանտային մասնաժողովները ոչնչացրած են: Առաջինի պարտականութիւնները յանձնված են զինուորական ուսումնարանների գլխաւոր վարչութեանը, իսկ վերջինինը՝ գլխաւոր շտաբին: Երէկ հասաւ այստեղ իտալական նոր դեսպան ռուսաց կառավարութեան մօտ՝ կոմս Գրէպպի: Կոմս Լօրիս-Մելիքօվի առողջութիւնը աւելի լաւ է: Բայց Բօտկին կատարեալ հանգստութիւն է պահանջում: Յունվարի վերջին կը քննվի գրագիր Շումէյկինի և նրա ընկերոջ գործը, որոնք մեղադրվում են փողով պաշտօններ ձեռք բերելուն նպաստելու և ուրիշ զեղծումների համար: Այդ գործով մեղադրվածների Թիւը 9 է, որոնցից 8 զինուորական գրագիրներ են և մի կին վաճառականի այրի Պրասկօվիա Պավլօվնա: Մեղադրական գործը 80 Թերթ է կազմում, 43 մարդ վկաներ են կանչված:

ԲԱԳՈՒ, 12 յունվարի: „Каспій" լրագիրը հաղորդում է, որ պարսից շահի եղբայրը յետ մղեց և ոչնչացրեց Թիւրքմէնների և մերվցիների խումբերը, որոնք յարձակվում էին Մեշխէդի վրա:

ՓԱՐԻԶ, 12 յունվարի: Ֆրանսիացիների յարձակումը Բակնինգի վրա, ինչպէս ասում են, յետաձգված է մինչև մարտը, երբ հասնելու են սպասված օգնական զօրքերը:

ԲԵՐԼԻՆ, 12 յունվարի: Կայսրը ներումն շնորհեց Միւնստերի եպիսկոպոս Բրինկմանին, որ ուրիշ եպիսկոպոսների հետ արձակված էր պաշտօնից քաղաքական-եկեղեցական մաքառման համար Պրուսիայում: Բրինկմանին հրամայված է նորից պաշտօն ստանձնել և կատարել իր նախկին պարտականութիւնները Միւնստերի Թեմի մէջ:

Խմբագիր-հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

—Շատ էլ ուսումը Թողնենք, ինչ ենք կարող անել, քանի որ ատեստատ չունենք: Հը՞մ:

Եթէ չունես դիպլօմ, аттестатъ,—ոչինչ չես իմանում,—կասեն և ոչ մի տեղ չեն ընդունի քեզ: Հասկանում ես:

Գէորգը այլ ևս ոչինչ չը խօսեց և, փաթաթվելով իր վերմակում, շուտով խռմփալով քնեց:

III

Միքայէլը նստեց սեղանի առջև և սկսեց սովորել քիմիայից նշանակած դասը: Նա ամենաընդունակ և ջանասէր աշակերտներից մէկն էր, բայց այնուամենայնիւ սաստիկ ատում էր քիմիան, մանաւանդ նրան բոլորովին դուր չէր գալիս բերան սերտել զանազան բաղադրութիւնների ֆօրմուլաները: Նա ինքը ևս չը գիտէր՝ ինչու այդ գիտութիւնը նրան այդպէս ատելի էր: Գէորգը և համարեա դպրոցի աշակերտների մեծամասնութիւնը սառնասրտութեամբ էին վերաբերվում դէպի այդ առարկան: Բայց ոչինչ չէր կարելի անել. նոքա ամենեքեանք պարտաւոր էին հպատակվել իրանց պրօգրամայի պահանջներին... եւ ահա անցաւ ամբողջ մի ժամ, իսկ Միքայէլը դեռ ևս նստած աթոռի վրա շարունակում էր կրկնել ֆօրմուլաները: Նա դժուարութեամբ էր կարողանում սովորել իր դասերը, որովհետև նրա մտքի կէսը այդ ժամանակ ուրիշ գործով էր պարապված. նա արդէն սկսած ձմեռւայ համար շորեր չունէր: Նրա բլուզան բոլորովին պատառոտվել էր և նա ամաչում էր այդ զգեստով երևալ դպրոցում: Այդ ժամանակ նա դադարեց դասը սովորելու և, վերցնելով Թուղթը և մատիտը սկսեց հաշուել, թէ արդեօք անհրաժեշտ ծախքերը դուրս եկած, կը մընայ այնպիսի գումար, որով կարողանար նա գոնէ մի էժանագին բլուզա առնել: Այդ հաշիւը այնքան հասարակ էր, որ Թուղթ և մատիտ բոլորովին հարկաւոր չէին, բայց նա, կարծես, չէր հաւատում իր մտքին և, Թղթի վրա հաշուելով, կամենում էր լաւ համոզվել աւելորդ փող չը մնալու մէջ: Մէկ հաշուեց, երկու հաշուեց և տեսաւ որ ամսավերջում ոչինչ չէ մնում...

Համարեա գիշերվայ ուղիղ ժամի երկուսն էր, երբ Միքայէլը, բոլորովին յոգնելով դասը սովորելուց, ննջում էր իր նստած տեղում: Քունը կամաց կամաց սկսեց տիրապետել նրան և նա, բաց Թողնելով ձեռքից դասագիրքը, հանգստութեամբ ընկաւ սառն յատակի վրա: Նա այնքան հանդարտ էր քնում, որ նրա շնչառութիւնը լսելի չէր լինում:

—

Գիշերը անցաւ: Առաւօտեան դրսում շատ ցուրտ էր. հիւսիսային կատաղի քամին, որը Ն. քաղաքից անպակաս է, բերելով իր հետ անձրևախառն ձիւն, սաստիկ ուժգնութեամբ զարկում էր պատուհաններին և դռներին, արձակելով խուլ և ընդմիջեալ ձայներ...

Գէորգը, որին առաւօտները միշտ արթնացնում էր Միքայէլը, բացեց աչքերը և զարմացաւ, տեսնելով, որ լամպան, իրանց սովորութիւնների հակառակ, դեռ ևս վառ էր: Նա, զսպելով իր Թըմրութիւնը, վեր կացաւ տեղից, հանգցրեց ճրագը և այդ ժամանակ տեսաւ Միքայէլին՝ փռված գետնի վրա: Նրա գոյնը Թռած էր:

—Միքայէլ, Միքայէլ... տօ, ինչու ես վեր ընկել այդտեղ: Ինչու՞ չես անկողին մտել: Միքայէլ, Միքայէլ...

—Հըմ... ինչ կայ, ասաց Միքայէլը, արթնանալով, ախ ինչ ցուրտ է: Նա սարսում էր ամբողջ մարմնով, որովհետև սաստիկ մրսել էր: Նա տեղից վերկացաւ, պառկաւ ընկաւ անկողնու մէջ և ծածկվեց վերմակով, որովհետև սաստիկ ցանկանում էր տաքանալ և մինչև անգամ քրտնել: Միքայէլի շնչառութիւնը արագ էր: Նա դողում էր անդադար սարսուռով: Գէորգը որքան աշխատեց արթնացնել նրան, որ նա չուշանայ ուսումնարանից, բայց նրա ջանքերը ի զուր էին. Միքայէլը ծանրանում էր պատասխանելու նրան: Կէս ժամ չանցած նրա մարմինը ծածկվեց քրտինքով և նա ստիպված էր գլուխը հանել վերմակի տակից:

—Տօ, ինչ է պատահել քեզ, հարցրեց Գէորգը:

—Կուրծքս սաստիկ ցաւում է... ծակոտում է, պատասխանեց Միքայէլը,—կը յայտնես ուսուցչին, որ ես այսօր չեմ կարող գալ դպրոց:

Գէորգը մնաց շուարած.—Միքայէլը մինչև այսօր չէր գանգատվել իր հիւանդութեան վրա. երևի այժմ սառոկացել է,—մտածում էր նա և նրա աչքերում երևեցան արտասուքի կաթիլներ...

—Ես էլ չեմ գնալու դպրոց, Միքայէլ, մնալու եմ տանը այսօր...

—Ինչու՞, լաւ չես անում, դու խոմ առողջ ես. ինչու չես գնում:

—Է՛հ, եղանակը վատ է. սիրտս չէ տալիս դուրս գալը, պատասխանեց Գէորգը:

—Էյ, դուռը բաց արա, էսքան էլ քնել կըլի՝ լսելի եղաւ դրսից հաստ և պառաւ աղախնու ձայնը, որը ուժով ծեծում էր դուռը:

—Մարիամ, խնդրեմ վառարանը վառիր: Ես այսօր շատ հիւանդ եմ, ուսումնարան չեմ գնայ, ասեց Միքայէլը:

—Սրան նայիր, ինչ խելօքն է, ինչ վառեմ, երբ դեռ երեք օր չէ անցել, պատասխանեց աղախինը:

—Աւելորդ փայտի համար մենք կը վճարենք, մի վախենայ, Մարիամ, տեսնում ես նա հիւանդ է, ասեց Գէորգը:

—Չեմ կարող. իզուր պէտք է տանտիրոջ բարկացնէք, և դեռ Աստուած գիտէ, կարող է կատաղել:

—Վերջապէս դու յայտնիր տանտիրոջը, որ...

—Ոչ, չեմ կարող. տանտիրոջ ինչ հոգն է, որ նա այդպէս սաստիկ հիւանդացաւ, ասեց Մարիամը և հեռացաւ:

Լևոն Աթաբէկեանց

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Լոյս տեսաւ և վաճառվում է Սարգիս Սարգսեանցի

„ԱԳՈՒԼԵՑՈՑ ԲԱՐԲԱՌԸ“
(Զօկերի լեզուն)

լեզուագիտական հետազօտութիւն.

Թիֆլիսում—կենտրօնական գրավաճառանոցում. Երևանում—Ն. Սիմօնեանցի գրավաճառանոցում. Մոսկվայում—հեղինակի մօտ, հետևեալ հասցէով. Москва, Покровка, д. Сиротинина. 3—3

ՍԱՊՕՆ

Գլիցէրինի, նշէ, վարդի, կարբօլեան, լաւուշի, բրնձի և այլն մեծ քանակութեամբ ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԽԱՆՈՒԹԻ մէջ: Նոյն տեղը օդէկօլօն և տուալէտի ուրիշ պատկանելիքներ 25⁰/₀ էժան քան թէ ուրիշ տեղ:

9—12

Մի երիտասարդ, աւարտած Պետերբուրգում „ԿՈՄՄԵՌՉԵՍԿԻ ԿՈՒՐՍԵՐԸ“ ցանկանում է գտնել բուխգալտերի տեղ. հասցէն թողնել „Մշակի խմբագրատանը: 5—5

Յայտնի և տաղանդաւոր բանաստեղծ ՍԷՅԱՏԻ (կապիտան Պետրոս-բէգ Մատաթեանց) ընտիր բայց անտիպ մնացած բանաստեղծութիւնները փոշու տակից և կրատեան ճանճապարհից ազատելու համար հատորներով հետզհետէ լոյս աշխարհ պիտի հանեմ: Ամենայն ինչ պատրաստ շուտով մամուլի տակ կը մանէ իմ սեպհական տպարանում արագատիպ մեքենայով: Առայժմ կը տպվի երեք հատորիկը միասին, կանխիկ բաժանորդագրվողների համար մի րուբլի. տպագրվելուց յետոյ գինը կը բարձրանայ:

Ցանկացողները թող շուտով մեզ հասցնեն իրանց բաժանորդագինը հետևեալ հասցէով.

Въ Баку. Въ типографію Александра К. Касабова.

Ա. Ղասաբեանց:

15—20

ԽՆԴՐՈՒՄ ԵՄ

Այն պարոններին և գրավաճառանոցներին, որոնց կամ ուր ուղարկված են վաճառելու „ԷՍ ԷԼ ԻՄ ՍԱԶԻ“ օրինակները, շտապեն վաճառուածների փողերը և, եթէ չեն ցանկանում շարունակել վաճառումն, մնացած օրինակները ինձ հասցնել այս հասցէով. Чрезъ Просковею въ гор. Св. Креста. Учителю Сафаріанцъ.

ՀԻԱՆԱԼԻ ՖՈՒ-ՉՈՒ-ՖՈՒ-ԹԷՅ մինչև այս տարվայ վերջը ծախվում է 1 ր. 60 կ. ֆունտը ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԽԱՆՈՒԹԻ ՄԷՋ. հարկաւոր չէ 2 ր. 20 կ. կամ 2 ր. 50 կ. վճարել ուրիշ տեղ վատ թէյի համար: Նոյն տեղ էժան վաճառվում են արհեստական ծաղիկներ ապակէ ծածկոցներով, լամպաներ, գլխարկներ, դրապ, տրիկօ և ուրիշ շատ ապրանքներ ԿԻՍԱԳՆՈՎ:

8—10

ԵՐԿԱԹԻ ԳՆԻ ՊԱԿԱՍԵԼՈՒ ՊԱՏՃԱՌՈՎ 10⁰/₀ զիջումն է անվում ամեն տեսակ երկաթի մահճակալների համար, որոնք արդէն ծախվում են 25⁰/₀ էժան, քան որ և է տեղ **ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ՄԱԳԱԶԻՆՈՒՄ**: Նոյն տեղը ստացված է մեծ քանակութեամբ ամենաառաջին տեսակ ֆու-չու-ֆու թէյ առաջին հունձի 2 րուբլ ֆունտը մաքուր թէյի, առանց թղթի: Այդ թէյն ծախվում է ամեն տեղ 3-ից մինչև չորս րուբլի: Շորերի առևտուրը վերջացնելու պատճառով, կանանց զօլմաները և այլ շորեր ծախվում են 20⁰/₀ զիջումով: 4—10

ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ՀԱՅՈՑ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ պատիւ ունի յայտնել ի գիտութիւն ընկերութեան յարգելի անդամների, որ կիրակի, ամսիս 15-ին, առաւօտեան 11 ժամին, Արծրունու թատրօնական դահլիճում, տեղի է ունենալու ընկերութեան ընդհանուր ժողովի նիստը ընկերութեան ներկայ 1884-ի ՆԱԽԱՀԱՇՈՒԻ ԾՐԱԳԻՐԸ քննելու և հաստատելու համար:

ՍԻԳԱՐՆԵՐԻ ԳՈՐԾԱՐԱՆ
ԱԴ. ՏՕՊԷՐԻ

Ս. Պետերբուրգի մէջ: Զերնիշևով պերէուլօկ, № 4: Սիգարներ շատ լաւ յատկութեան 1 րուբլուց մինչև 16 րուբլ հարիւրը: Կարելի է ըստանալ Ռուսաստանի ծխախոտների բոլոր խանութների մէջ:

6—12

Մ. Ն. ՏԷՐ-ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆԻ ՊԱՀԵՍՏ
ՄԵԾ ՔԱՆԱԿՈՒԹԵԱՄԲ ԵՒ ՄԱՆՐԱԾԱԽՍ
ԱՐՄԵԱՆՍԿԻ ԲԱԶԱՐ, ԿԱՏՕԼԻՉԵՍԿԱՅԱ ՓՈՂՈՑԻ ԱՆԿԻՒՆ, ՏՈՒՆ № 13

ՎԻԵՆՆԱՅԻ ԿԱՐԱՍԻՔ, զանազան աթոռներ 35 րուբլուց դիւժինը, բազկաթոռներ 6 ր., դիվաններ 12—25 ր., կաչելի, մանկական աթոռներ և այլն: ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԵՒ ՖՐԱՆՍԻԱԿԱՆ ՄԱՀՃԱԿԱԼՆԵՐ, ճանապարհի մահճակալներ, պահարաններ, ծալվող սամօվարներ: Ջեռօցաններ 2 ր. 75 կ.—26 ր., սակվոյաժ ձեռքի և ուսից կախելու, ճանապարհի սունդուկներ, ՃԱՆԱՊԱՐՀԻ ԱՐԿՂԵՐ 5 ր. 50 կ.—30 ր.:

Սամօվարներ, խոհանոցի պղնձէ ամաններ, կօֆէյնիկ, թէյամաններ, ալթոններ և ադալու գործիք, գերմանական էմալով ամաններ, ԵՐԵՍ ԼՈՒԱՆԱԼՈՒ ՄԱՐՄԱՐԻՕՆԻ ամաններ 40 ր., երես լուանալու պղնձէ և ժեստի ամաններ:

ՊԱՏԻ ՀԱՅԵԼԻՆԵՐ 9 ր., տուալէտի հայելիներ 2 ր. 40 կ.—13 ր., զանազան մետալների ժամակալներ 1 ր.—15 ր., սեղանի դդալներ 4 ր. 50 կ. և թանդ, թէյի դդալներ Ֆրաժէի, մելխիօրի, լեհական և բրիտանական արծաթից աւելի էժան, քան թէ ուրիշ տեղ, դանակներ, պատառաքաղեր 2 ր.—26 ր.:

ՎԱՐՇԱՎԱՅԻ ԿՕՇԻԿՆԵՐ կանանց և մարդկերանց, հովանոցներ կանանց և մարդկերանց, ռուսական և անգլիական պողպատէ և երկաթէ դանակներ, յայտնի գործարաններից, 10,000 հատ անգլիական և գերմանական կողպէքներ 10 կ. և աւելի:

ՌԷՎՕԼՎԵՐՆԵՐ զանազան տեսակի 3 ր. 50 կ.—35 ր., պատրոններ ռէվօլվէրների համար, հրացան 6 ր. և աւելի, զանազան վեշալկաներ, կշիռքներ: Անգլիական և ամերիկական կլեօնկա 50 կ.—2 ր. արշինը:

Մշտապէս ունեմ 10,000 ֆ. ԹԷՅ Պօպօվ եղբայրների, կաֆէ ՄԻԽԵԼՍՕՆԻ, թէյի համար խմորեղէն Էյնեմի, ՌԷՅՆԳԱՐԴԻ սիգարներ, հոտաւէտ ջուր (Օդըկօլօն) ծխվող փոշիք, պուդրա, գլիցերինի սապօն և այլն, աւելի էժան քան թէ ուրիշ տեղ:

ՄԵԾ ՔԱՆԱԿՈՒԹԵԱՄԲ զալանտէրէյի զանազան ԱՊՐԱՆՔՆԵՐ, ծխախոտի արկղ, դրամարկղ, քսակներ, սանդրներ, շապիկներ, լայկի ձեռնոցներ կանանց, զինուորական զամշի ձեռնոցներ, զարուս, թելեր, բրօնզի և մարմարիօնի թանաքամաններ, մոխրամաններ, գլիշներ, մատիտներ, գրչակոթեր, սուրգուչ, փոստի թուղթ, ծրարներ և այլն:

ՄԵԾ ՔԱՆԱԿՈՒԹԵԱՄԲ խցաններ (պրօբկա) հանքային ջրերի, գարեջրի, գինու և դեղատան ապրանքների համար, նոյնպէս և ուրիշ առարկաներ:

Վերև յիշված բոլոր առարկաները ունեմ մեծ քանակութեամբ և ստանում եմ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ և ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ գործարաններից անմիջապէս:

Առևտրականներին զիջումն և առանձին պայմաններ:

Օտարաքաղաքացիք կարող են դիմել. Тифлисъ. М. Н. ТЕРЪ-НИКОГОСОВУ.

98—100

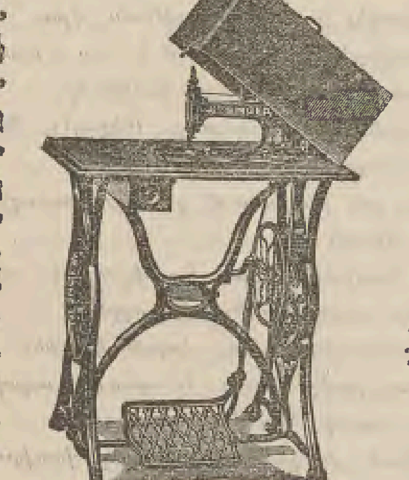

ՄԱՆՈՒՖԱԿՏՈՒՐԱՅԻ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ
Զ Ի Ն Գ Ե Ր
Ն Ի Ւ-Ի Օ Ր Կ Ի Մ Է Ջ

ԿԱՐԵՄԵՔԵՆԱՆԵՐԻ ԱՄԵՆԱԸՆԴԱՐՁԱԿ ԳՈՐԾԱՐԱՆ ԱՇԽԱՐՀԻ ՄԷՋ.

Ծախսում է ամենալաւ համարված կարեմեքենաներ նպաստող նոր գործիքներով և նոր պատուանդաններով, որոնք պահպանում են փչանալուց, գործելու ժամանակ աղմուկ չեն հանում և թեթև ընթացք ունեն աշխատանքի ժամանակ, այնպէս որ ամենաթոյլ և ծեր մարդիկ կարող են նրանց կառավարել առանց ոյժերը սպառելու: Ծախվում է

ԿԷՍ ՄԻԼԻՕՆ ՄԵՔԵՆԱՆԵՐԻՑ ԱՒԵԼԻ ՏԱՐՎԱՅ ԸՆԹԱՑՔՈՒՄ.

Այս խոշորութիւնը ամենալաւ ապացոյց է Զինգերի կարեմեքենաների համար:

ՆԱԽԱԶԳՈՒՇՈՒԹԻՒՆ. Զինգերի իսկական կարեմեքենաները մեծ վարկ ունեն, որովհետև իրանց գեղեցիկ յատկութիւններով ամենքին զմայլեցնում են և այդ պատճառով ուրիշ գործարանները նրանց կեղծում են և ծախում են Զինգերի իսկական կարեմեքենաների տեղ: Զգուշացնում եմ ձեզ, որ Զինգերի իսկական իւրաքանչիւր կարեմեքենա The Singer Manufacturing C-⁰ ֆիրմայից ունի գործարանի դրօշմներ մեքենայի կոթի և մամուլի վրա. The Singer Manufacturing C-⁰

Գ. ՆԷՑԴԼԻՆԳԵՐ, ԹԻՖԼԻՍ, ԳՕԼՕՎԻՆՍԿԻ ՓՈՂՈՑ, ՏՈՒՆ ՄԻՐԻՄԱՆՕՎԻ

ԲԱԹՈՒՄԻ մէջ Պօլիցէյսկայա փողոց, տուն Թերզի-Օղլի:
ՔՈՒԹԱՅԻՍԻ մէջ Միխայլօվսկայա փողոց, տուն Շնէյդերի:
ԲԱԳՈՒԻ մէջ Միխայլօվսկայա փողոց, տուն Միրզա-Աւագօվի:
Իւրաքանչիւրին միջոց տալու համար ձեռք բերել Զինգերի ամենաօգտակար և իսկական կարեմեքենան կարելի է գնել փոքր մուտքերով, այսինքն շաբաթական 1 ր. 50 կ. վճարելով առանց իսկական գինը բարձրացնելու: Հնացած մեքենաները խանութը փոխվում է: 33—50 (1)

Дозволено цензурою, Тифлисъ, 13 Января 1884 года. Типографія Канцеляріи Главнонач. Гражд. час., Лорисъ-Меликовская ул., д. кая.